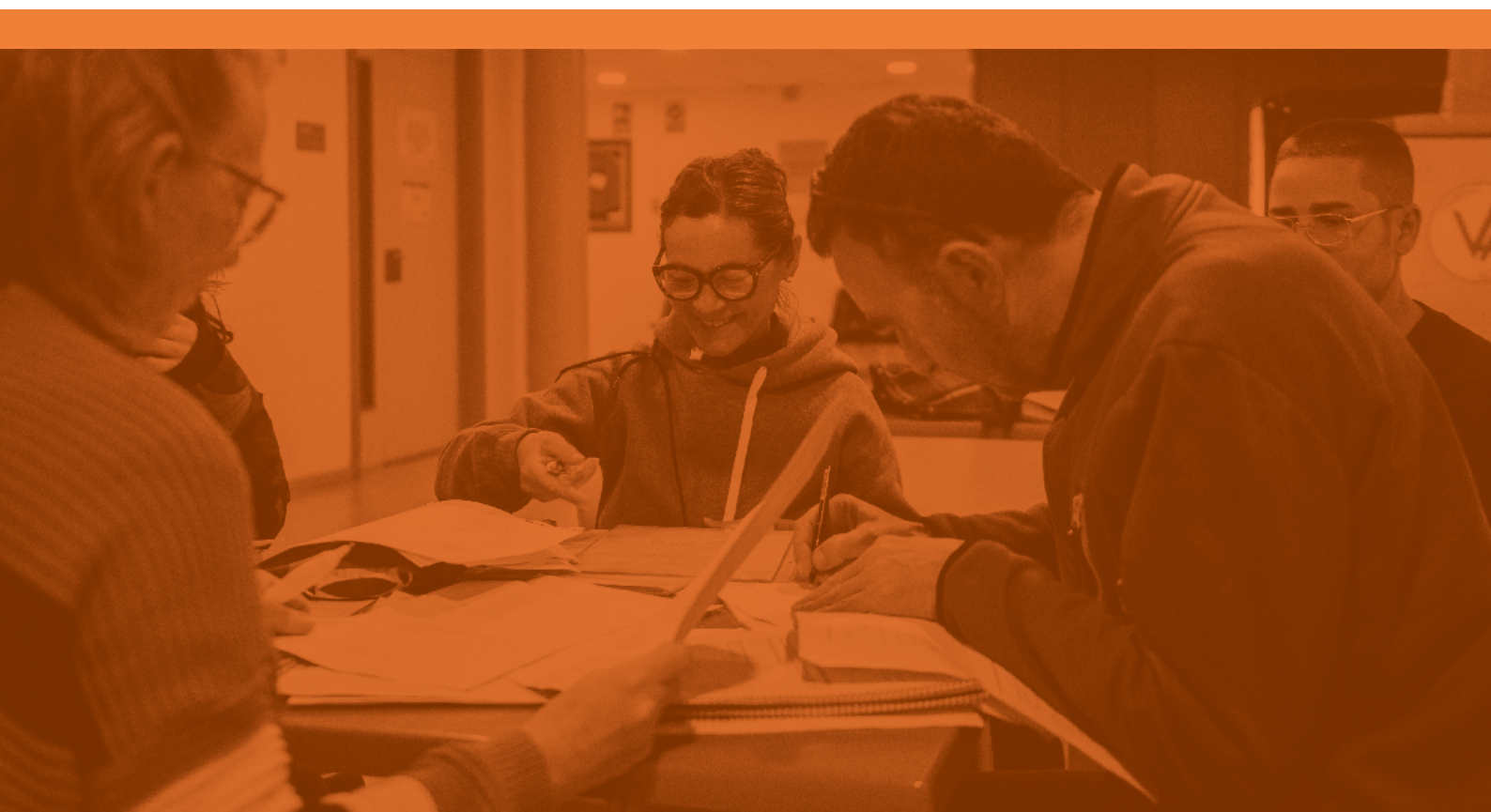

.....

LES EMPA DE LA SOCIETAT DEL SEGLE XXI

.....

LES EMPA DE LA SOCIETAT DEL SEGLE XXI

Promotora:

Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Autora:

Carme Martínez-Roca

Col.laboració:

Dolors Bautista. Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Amb la participació de:

Montse Aguilar, CFA Cases dels mestres Malgrat de Mar; Gemma Argelaga, CFA El Roure de Polinyà; Anna Balagué CFA del Masnou; Laura Bregante, Escola Municipal de Persones Adultes de Sant Pere de Ribes; Yolanda Corral, CFA Municipal L'Olivera de Sant Quirze del Vallès; Esther Crivilles Escola d'Adults Timó de Montgat; Anna Fernandez, CFA de Sitges; Cristina Gallego, Escola de Formació d'Adults de Vallirana; Núria Gibert, Escola d'Adults CFA Cases dels mestres Malgrat de Mar; Neus Gómez, Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona; Mercè Muntané, Ajuntament de Sitges; Juan Morales, CFA Enric Camón Arenys de Munt; Lourdes Oliveras, Escola d'Adults Timó de Montgat; Rosa Maria Pastor, CMFPA Ferran Soldevila de Santa Maria de Palautordera; Antònia Pérez, Escola Municipal de Persones Adultes Les Teixidores de Castellar del Vallès; Neus Ràmia, Ajuntament de Llinars del Vallès; Neus Selga, Escola d'Adults de Sant Celoni; Pilar Trapero, Escola Municipal de Persones Adultes Palau-Solità i Plegamans; Mar Viura, Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona; Rosa Yuste, Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona

Coordinació:

Araceli Rodríguez i Verònica Soler. Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Any de publicació:

2025

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	4
1. VALORS I OBJECTIUS	6
2. PERFILS	8
3. OFERTA	10
4. ORGANITZACIÓ I ESTRUCTURA	14
5. ORIENTACIÓ	17
6. VISIBILITZACIÓ I COL·LABORACIÓ	20
CONCLUSIONS	22
REFERÈNCIES	25

INTRODUCCIÓ

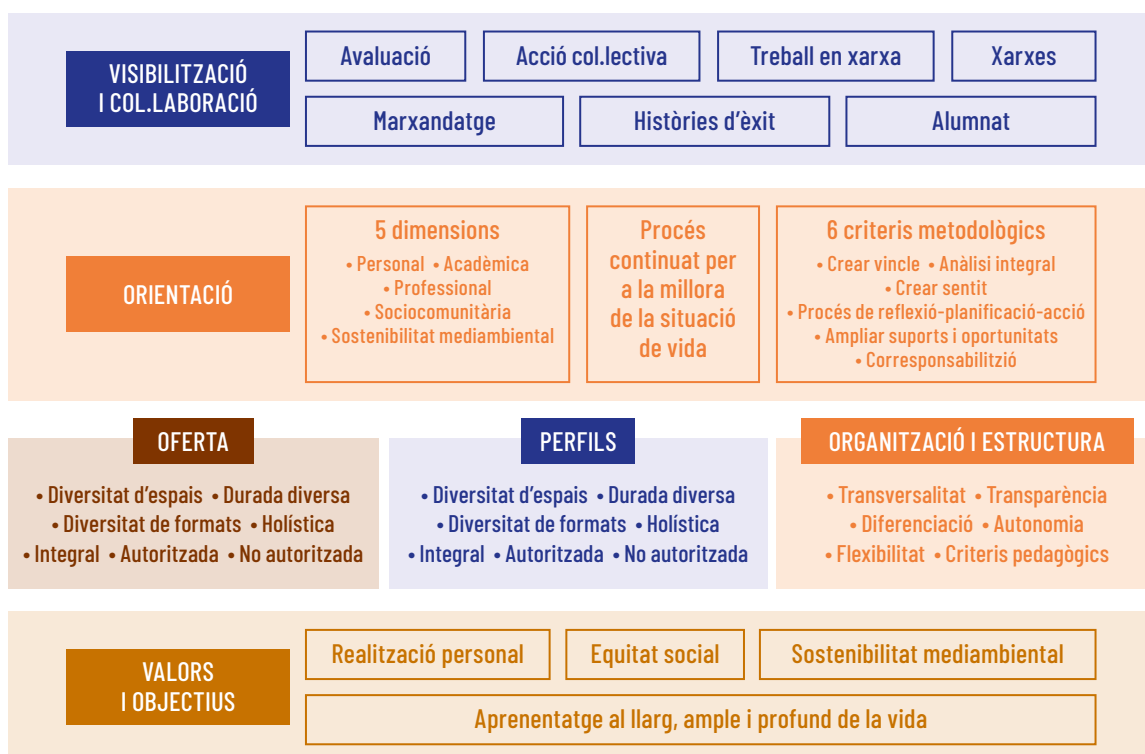
La societat contemporània es defineix per les **dinàmiques VICA** (volatilitat, incertesa, complexitat i ambigüitat), en què el **canvi constant i accelerat** és l'únic element previsible, i l'única seguretat és la **incertesa**. Aquestes dues característiques es donen per causes multifactorials, tant a escala local com global, de forma interseccional i enredada, cosa que dificulta adreçar els reptes que s'afronten i articular respostes que possibilitin avançar.

En aquest context, les escoles municipals de persones adultes (EMPA) es configuren com a organitzacions resilients que mantenen l'esperança, entesa com a hàbit individual i com a acte col·lectiu d'inconformisme. Aquesta esperança no es concep com un simple desig de temps millors o com una alternativa futura inabastable, sinó com la sistematització d'un relat, d'una visió construïda a partir de la triangulació entre:

- els articles de referència d'organismes internacionals i locals (vegeu referències),
- la pràctica desenvolupada a les EMPA i
- la reflexió sobre com donar resposta als reptes que aquestes institucions han d'afrontar.

Aquest relat es resumeix en la següent figura, en què es mostren les **característiques de les EMPA** que una societat VICA necessita:

LES EMPA QUE LA CIUTADANIA DELS NOSTRES MUNICIPIS NECESSITA

Font: elaboració pròpia

En aquest document es fa una exposició de les característiques que s'han resumit a la figura anterior. En un primer apartat, es presenten els valors i objectius que guien l'acció de les EMPA. A continuació, s'aborden els perfils dels col·lectius de les escoles per, després, especificar l'oferta formativa capaç de promoure la realització personal, l'equitat social i la sostenibilitat mediambiental. Tot seguit, es parla de l'organització i l'estructura necessàries per facilitar-ho, així com dels principis que haurien de guiar l'acció orientadora en aquests centres. En el penúltim apartat, s'aborden les estratègies per visibilitzar l'impacte de les EMPA i fomentar la col·laboració amb l'entorn i, per acabar, es presenten les conclusions finals.

1. VALORS I OBJECTIUS

Quins són els valors de les EMPA que la societat del segle XXI necessita? La resposta a aquesta pregunta, en la qual tant organismes internacionals com experts i espais locals i la XEMPA coincideixen,¹ té com a eix vertebrador la **transformació social**. Aquesta va ser la raó per la qual es van crear les EMPA a l'inici de la democràcia a la Catalunya del segle XX i la raó que guia el seu desplegament en el segle XXI. Transformar per a què? Per tendir als següents **valors**:

- **Valors socials**, com el de la inclusió, l'equitat, la cohesió, la diversitat com a riquesa, l'acollida, la convivència i el feminisme, concepte que engloba una visió igualitària i que és transversal a altres *-ismes*, com pacifisme o ecologisme, tots ells a la cerca d'un món millor sense amenaces per a ningú.
- **Valors personals**, com l'envelliment actiu, fonamental en una societat amb una piràmide d'edat cada vegada més invertida com l'europea, el benestar individual, l'aprehensió i el lleure.
- **Valors professionals**, com l'accés a un treball digne, que contribueixi al benestar personal, social i mediambiental, i la possibilitat de mantenir-lo.
- **Valors mediambientals**, com la promoció de l'ecologisme i la sostenibilitat.

Alguns dels **objectius generals** de les EMPA que possibiliten iniciar l'operativització d'aquests valors, són:

- Contribuir a l'emancipació individual i el desenvolupament integral de competències.
- Conscienciar per aconseguir el gust per aprendre.
- Desaprendre per aprendre en qualsevol de les dimensions de la vida.
- Promoure l'arrelament a la comunitat de referència i el sentiment de pertinença de persones nouvingudes.
- Promoure la participació en les diferents activitats del centre i també en el municipi.
- Facilitar l'*upskilling* i el *reskilling* professional.
- Desenvolupar actuacions per a l'afrontament i la mitigació de la crisi climàtica.

Aquests objectius estan definits, en conjunt, per facilitar que els i les participants de les EMPA tinguin **experiències d'aprenentatge d'èxit al llarg** –dels 16 anys en endavant– **ample** –en els àmbits personal, professional, formatiu, social i mediambiental– i **profund de la vida** –en la contribució al canvi i transformació social.

¹ Vegeu a l'apartat de referències els informes i altres fonts d'informació analitzats.

Aconseguir tot això passa per **posar la persona en el centre del procés formatiu** des d'un plantejament comunitari, per tal d'atendre les necessitats que té en cada moment evolutiu de la seva vida a partir de les seves fortaleeses i promoure així aprenentatges significatius i funcionals, basats en els interessos i talents, de les persones.

La finalitat de la formació de persones adultes, és, a partir d'aquests valors i objectius, contribuir a la realització personal, l'equitat social i la sostenibilitat mediambiental. És a dir, promoure l'aprenentatge per a una transformació que propiciï el benestar de la persona, de la societat i del planeta. És també sota aquests principis que es delimitarà què és un aprenentatge de qualitat: aquell que és útil i que reverteix en les comunitats en les quals es troben les EMPA.

Aquesta visió sobre valors i objectius de les EMPA i sobre què fer per aconseguir-los és rellevant per a totes les EMPA, independentment que tinguin més o menys alumnat, estiguin en municipis amb més o menys població o es trobin en qualsevol ubicació geogràfica.

La tendència cap a aquests valors pot:

- Potenciar les fortaleeses inherents d'aquests centres, com la diversitat existent i la convivència de perfils intergeneracionals. Això contribuirà a consolidar el seu reconeixement i l'arrelament a la comunitat, alhora que reforçarà el compromís pedagògic del professorat.
- Abordar les debilitats d'aquests centres, com la insuficient atenció a l'àmbit mediambiental i la seva contribució a la mitigació de la crisi climàtica, així com la falta de visibilització del seu impacte social.
- Aprofitar les oportunitats que ofereix la creixent conscienciació ecologista, feminista i pacifista de la societat facilitant el desenvolupament d'una oferta formativa alineada amb aquests valors.
- Neutralitzar amenaces que afecten els centres, com la manca de consideració per part de la ciutadania o d'algunes administracions públiques, així com normatives que limiten la seva capacitat d'oferir una formació integral i que fragmenten l'aprenentatge al llarg de la vida. Aquesta situació pot fer que algunes escoles es percebin a si mateixes com oblidades, desateses o en perill de desaparèixer.

En definitiva, les EMPA, com a organitzacions resilients que són, mantenen el desig i el treball per la utopia avançant en els valors i objectius proposats i operativitzant-los a través de mesures i estratègies per al seu assoliment.

2. PERFILS

El primer pas per operativitzar la visió i els objectius de les EMPA de la societat del segle XXI consisteix a identificar i analitzar els perfils i col·lectius als quals s'adrecen.

Les EMPA de la societat del s. XXI s'han d'adreçar a **perfils intergeneracionals** i **interculturals** que abastin no només persones de diferents nacionalitats, sinó també de diferents edats, cultures o situacions socioeconòmiques.

A més, han de tenir en compte els **col·lectius tradicionalment presents** a les escoles de persones adultes, com aquells amb nivells formatius baixos o amb un estatus socioeconòmic baix, i els **col·lectius absents**, que no es poden generalitzar, ja que varien segons la comunitat o el municipi de referència.

Finalment, les EMPA s'han d'adreçar tant a **persones en situació de vulnerabilitat** –ja sigui formativa, professional, social o personal– com a aquelles que no es troben en aquesta situació.

∴ *Els perfils i col·lectius als quals s'adrecen les EMPA han de ser*
 ∴ *un reflex de tota la ciutadania del municipi on s'ubiquen.*

En relació a l'**edat**, els perfils es poden categoritzar en 4 grups:

- **De 16 a 29 anys:** entre els perfils ja presents a les EMPA, destaquen els i les joves amb dificultats d'aprenentatge que no han acreditat l'ESO, persones en situació administrativa irregular, joves amb NESE i dones novingudes que necessiten aprendre la llengua. Entre els nous col·lectius, hi hauria aquells que necessiten tècniques d'estudi per preparar l'EBAU, joves amb l'ESO però sense accés a cicles formatius per baixa qualificació i joves d'altres entitats municipals amb qui l'escola col·labora en accions específiques.
- **De 30 a 49 anys:** els perfils presents inclouen persones que busquen millorar la seva situació laboral, dones víctimes de violència masclista i dones que necessiten aprendre la llengua. Els nous perfils podrien ser persones que estan cursant certificats de professionalitat o que necessiten exercir els seus drets de ciutadania. Tot i no ser un col·lectiu absent, els homes novinguts podrien tenir-hi més presència. Altres col·lectius nous podrien incloure persones sense llar, un col·lectiu sovint invisibilitzat socialment, treballadors/ores d'empreses de polígons industrials que, per la seva situació laboral, tenen dificultats de conciliació i accés a formació, treballadors/ores temporals i persones vinculades a entitats del tercer sector.

- **De 50 a 67 anys:** els perfils presents inclouen aquells que volen explorar nous interessos i noves aficions, així com trobar feina o millorar les seves condicions laborals. Pel que fa als nous perfils, es podrien incloure persones interessades en un consum responsable i a contribuir a la sostenibilitat mediambiental en la seva vida diària, persones sense llar, persones adultes amb NESE que no disposen d'opcions formatives suficients i membres de minories ètniques que necessiten accés a formació específica.
- **68 anys o més:** els perfils presents inclouen persones que volen aprendre a utilitzar eines digitals, així com persones interessades en activitats lúdiques i culturals. Quant a perfils nous, es podrien incorporar persones que busquen recursos per millorar la seva salut física i el seu benestar emocional, amb especial atenció a persones que se senten soles.

En definitiva, es tracta de propostes centrades principalment en col·lectius en situació de vulnerabilitat, que necessiten ser ampliadades per incloure també aquelles persones que no es troben en aquesta situació. Caldria, a més, identificar les fortaleeses de la ciutadania per detectar altres interessos als quals donar resposta, així com competències que promoguin l'aprenentatge entre iguals. Aquest enfocament busca incloure **perfils representatius de tota la ciutadania**, amb l'objectiu de promoure els valors i objectius generals mencionats anteriorment.

Les EMPA que integrin les categories esmentades –les quatre franges d'edat, la interculturalitat i tot tipus d'estatus socioeconòmic–, que reflecteixin una representació àmplia de la ciutadania del seu municipi i que abordin les seves necessitats des de les seves fortaleeses, seran les que generaran un impacte més significatiu en el conjunt de la comunitat.

Per aconseguir-ho, es necessita fer una anàlisi exhaustiva tant dels perfils com de les necessitats, fortaleeses i oportunitats de les persones i del municipi, amb una perspectiva que no es limiti només a l'oferta immediata, sinó que s'enfoqui al mitjà o llarg termini. Un exemple paradigmàtic és la inversió progressiva de la piràmide d'edat de la població, que requerirà que en els pròxims anys l'oferta educativa per a persones a partir de 35 anys sigui quantitativament superior a la de grups d'edat més joves.

- Amb tot, el que s'aconsegueix és:*
- *Aprofitar la fortaleesa de les EMPA com a espais d'acollida i interacció intergeneracional i intercultural on tothom té veu.*
 - *Contrarestar la disminució de matrícula de joves, no només deguda a la composició de la piràmide d'edat, sinó també a la presència d'altres organitzacions que atenen les necessitats d'aquests joves.*
 - *Aprofitar les oportunitats que ofereixen els espais de comunicació entre serveis i entitats del municipi per treballar col·laborativament en benefici de la ciutadania.*

3. OFERTA

L'oferta de les EMPA que la societat del segle XXI necessita ha de donar resposta tant a les necessitats com a les fortaleces personals, formatives, laborals, socials i mediambientals, i configurar-se com una **proposta holística** amb un impacte en la millora de la vida de la ciutadania i la comunitat. Aquesta oferta ha de fomentar l'adquisició de competències bàsiques, instrumentals, específiques i transversals, i ésser així una eina per construir un present millor i futurs possibles en qualsevol dimensió de la vida de la persona.

Per a la XEMPA, l'element clau per contribuir a aquesta visió és dissenyar una oferta que posi les **persones en el centre**, és a dir, que parteixi de les seves fortaleces per afrontar les seves necessitats i eliminar les barreres que impedeixen l'assoliment dels valors que les EMPA defensen. Aquesta oferta ha de ser un vehicle de transformació individual i social, i ha de promoure la realització personal, l'equitat social i la sostenibilitat mediambiental.

Un aspecte essencial és entendre que l'oferta és formativa, no academicista, bjaix que una visió holística i integral de la formació de persones adultes descarta. Així, es proposen els següents **criteris per descriure les característiques de l'oferta** de les EMPA per tal de complir amb les demandes de la societat actual:

Diversitat d'espais, durada i formats:

- **Espais:** l'oferta de les EMPA cal dur-la a terme dins i fora del centre. L'aprenentatge no es limita només a les aules, sinó que s'expandeix a contextos pràctics o reals, com sortides per aprendre a utilitzar un servei municipal o viatges de fi de curs. Aquesta diversificació d'espais enriqueix l'experiència educativa, permet que els participants desenvolupin competències en escenaris del món real i promou així un aprenentatge més significatiu i aplicat.
- **Durada de la formació:** les opcions han de ser tan diverses com sigui possible i abastar des d'un taller d'una hora fins a uns mòduls que s'estenguin durant tot un any. Aquesta varietat inclou també càpsules formatives de poques hores o d'una setmana, o cursos d'un mes o un trimestre. Aquesta flexibilitat temporal permet adaptar l'oferta a les diferents necessitats i disponibilitats dels participants i es converteix en una estratègia clau per arribar a col·lectius amb horaris i compromisos variats, cosa que afavoreix una inclusió i una participació més grans.
- **Formats:** cal oferir modalitats presencials, híbrides i virtuals. Tot i que aquestes darreres no sempre són de fàcil aplicació i poden limitar la interacció social, també permeten accedir a un públic més divers i ampliar l'abast de l'oferta educativa. La combinació d'aquests formats garanteix més flexibilitat i inclusió i s'adapta a les preferències i necessitats dels diferents perfils de participants.

Inclusió: l'oferta ha d'incloure objectius, coneixements i el desenvolupament de competències adreçades als col·lectius que es troben en situació o risc d'exclusió, i també a aquells que no ho estan. Això els permetrà afrontar amb més garanties un món en constant transformació, cada vegada més polaritzat i marcat per l'evolució tecnològica accelerada. Així mateix, ha de vehicular l'aprenentatge entre iguals i l'intergeneracional, com ara connectant joves amb persones grans perquè les primeres ensenyin les segones a utilitzar el mòbil. Això no només ajuda a reduir l'escletxa digital entre les persones grans, sinó que també ofereix als joves l'oportunitat de saber-se útils, d'inspirar-se i de projectar futurs positius aprenent de les experiències de vida i els reptes superats per les generacions anteriors. Igualment, una oferta de caire cultural és essencial, ja que a través de la cultura es fomenta la interacció, es creen vincles i es promou la convivència entre perfils diversos, cosa que contribueix a una cohesió social més gran.

Cohesió i convivència: aquests dos criteris són indissociables en l'articulació de l'oferta formativa. La cohesió es potencia mitjançant el treball en xarxa amb diferents entitats i serveis del municipi, amb serveis fora del centre. L'aprenentatge servei i les activitats de voluntariat són exemples clars d'iniciatives que afavoreixen la convivència, ja que promouen la col·laboració en objectius comuns, faciliten la creació de vincles de suport mutu i contribueixen a fer que les persones se sentin més ben acollides i menys aïllades. A més, una oferta (inter)cultural compartida, que incorpori tant la perspectiva local com la global, pot contribuir a una millor comprensió i acceptació de la diversitat cultural, cosa que enforteix els llaços entre les persones i consolida un sentiment de comunitat més fort i inclusiu.

Col·laboració: el valor de l'aprenentatge com a motor de transformació personal i comunitària es potencia a través d'una oferta que promogui la **interacció entre diferents perfils** de persones i entre el centre i diferents tipologies d'organitzacions, com poden ser entitats culturals, associacions per a persones amb discapacitat, serveis d'ocupació, de salut (tant física com mental), socials, jurídics, de joventut, d'esports, artístics o d'atenció a la dona, entre d'altres. També cal tenir en compte la col·laboració amb empreses, un col·lectiu molt heterogeni a qui també es pot dirigir l'oferta de les EMPA. Aquesta interacció i col·laboració amb l'entorn fomenta:

- La **transformació personal** per tot allò que es pot aportar a l'entorn segons la individualitat de cada persona.
- La **transformació comunitària**, ja que genera una retroalimentació que impacta positivament en el conjunt de la comunitat.

Optimització de l'oferta existent, per exemple oferint la possibilitat de cursar mòduls específics en lloc d'estudis complets i adaptant aquests mòduls a col·lectius diferents.

EXEMPLE : *Persones sense interès a completar el GES (Graduat en educació secundària per a adults) però que manifesten interès en els continguts del mòdul de ciutadania podrien participar exclusivament en aquest segment formatiu.*

Això afavoreix una integració gradual a l'entorn educatiu, no amb l'objectiu de certificar estudis formals, sinó de consolidar-se com a subjectes d'aprenentatge continu, ampli i profund.

Integralitat: implica el disseny d'una oferta formativa que respongui de manera holística als àmbits personal, professional, social i mediambiental de l'aprenentatge. S'aplica a tots els nivells i al llarg de tota la vida, des de l'alfabetització fins a la preparació de proves d'accés a la universitat, i abasta tant l'oferta reglada com la no reglada. L'objectiu és desenvolupar competències bàsiques i transversals que, un cop adquirides, generin una millora substancial en la vida de les persones i incideixin en el seu entorn. Es promouen sabers i competències específiques, per a l'obtenció d'una titulació específica, i transversals, a través de qualsevol oferta, com per exemple les que fomenten valors com el **feminisme**, la **diversitat** o l'**ecologisme**. Això es pot aconseguir mitjançant l'activitat formativa diària i a través d'activitats específiques, com la setmana de la dona; accions per a la cohesió grupal i l'acollida dins l'oferta formativa, o la integració d'eines per al consum responsable i econòmicament sostenible en diversos mòduls del GES. És especialment important incidir en la **dimensió mediambiental**, sovint la més desatesa però que esdevé imprescindible davant l'actual crisi climàtica.

Reconeixement: les EMPA han de disposar d'una oferta que permeti l'accés a **titulacions oficials** o l'obtenció directa d'aquestes, en línia amb l'oferta autoritzada pel Departament d'Educació. El reconeixement també pot obtenir-se facilitant que els i les participants facin una sol·licitud per a l'acreditació de competències obtingudes a través de la seva experiència professional, formació per obtenir titulacions no oficials o voluntariat, que poden conduir a certificats de professionalitat o una gran part dels mòduls d'un cicle de grau mitjà o superior.

Globalitat: l'oferta formativa ha de ser diversa, per incloure a tothom, promoure el gaudi per l'aprenentatge i potenciar l'aprendre per aprendre sense la necessitat d'una certificació oficial. Partint del valor de la **diversitat**, es promou una oferta plural, adaptada a perfils diversos i a la diversitat funcional, que permeti a més persones accedir als centres.

Amb aquesta proposta d'oferta formativa:

- Es potenciaran les fortaleeses de les EMPA, com ara la seva voluntat de servei i de posar les persones en el centre del procés formatiu.
- Es potenciaran les oportunitats derivades de la col·laboració amb serveis municipals o entitats del tercer sector del territori.
- Es farà front a amenaces, com els possibles canvis legislatius que puguin no garantir criteris essencials com la globalitat, la diversitat o la integralitat, tal com s'ha descrit anteriorment.

4. ORGANITZACIÓ I ESTRUCTURA

L'organització i l'estructura de les EMPA que la societat del segle XXI necessita han d'estar fonamentades en l'**autonomia de centre**, ser **estables** i implementar-se amb **criteris tècnics i pedagògics**, no amb criteris ideològics variables derivats dels cicles electorals. Tenint en compte la caracterització VICA de la societat, es requereix un **model organitzatiu**:

- **Transversal i flexible**, tant en l'horari com en l'oferta.
- Que **no segmenti o segregui** els i les participants per edats o per qualsevol altra categoria.
- Que fomenti la **cultura democràtica** atorgant poder de decisió i d'acció a l'alumnat.

En aquest context de formació de persones adultes, l'**organització** ha de facilitar l'aprenentatge entre iguals, el voluntariat i l'aprenentatge servei. Pel que fa als **espais**, és fonamental disposar d'una infraestructura i un equipament adequats, polivalents i específicament dissenyats per a la formació de persones adultes. Tot això ha d'anar acompanyat d'una **documentació de centre** que sigui pràctica, fomenti la transparència i afavoreixi la coordinació, col·laboració i coherència en l'acció dels i les professionals del centre, així com entre el centre i les entitats i els serveis externs intracentre i intercentre.

⋮ *Els centres de formació de persones adultes podrien
⋮ ser una peça clau en la coordinació de l'oferta formativa
⋮ per a persones adultes en el territori.*

Una **estructura flexible** permet maximitzar el potencial de l'ampli ventall d'oferta que les EMPA poden oferir i facilita l'accés a perfils diversos que, en una estructura rígida, no podrien estar a les escoles. A més, aquesta flexibilitat els fa participants del procés perquè contribueixin a fer que l'oferta sigui personalitzada.

D'altra banda, la **coordinació i col·laboració amb l'entorn** possibiliten l'optimització i l'ampliació de recursos disponibles i beneficien tant els i les participants com els i les professionals del centre. De la mateixa manera, una **direcció autònoma** i aplicada sota criteris tècnics i pedagògics atorga estabilitat al projecte de centre i permet enfocar-lo a la ciutadania i les seves necessitats formatives, independentment de les fluctuacions de la conjuntura política del moment.

Cal destacar també que la **dependència orgànica** de les EMPA ha de basar-se en criteris pedagògics i tècnics. En aquest sentit:

- Si aquestes escoles depenen del Departament o la Regidoria d'Educació, es garanteix un model educatiu més ampli, que afavoreix el treball per a una formació de persones adultes al llarg, ample i profund de la vida i que no només prepara les persones per ocupar un lloc de treball, sinó que també considera l'educació com un dret fonamental i una eina de desenvolupament personal i col·lectiu. Alhora, permet aconseguir l'impacte assenyalat en els diferents apartats d'aquest relat.
- Per contra, si l'escola depèn orgànicament d'àrees com Promoció Econòmica o Ocupació, hi ha el risc d'adoptar un enfocament més instrumental, centrat en l'adquisició d'habilitats per al mercat laboral, i perdre així gran part de l'amplitud i la profunditat de l'aprenentatge adult i la visió integral de l'educació com a motor de transformació social.

Un dels elements fonamentals de l'organització i l'estructura de les EMPA és el **professorat**.

És imprescindible que el professorat estigui format en metodologia docent per a la població adulta, en l'aprenentatge per competències i en acció orientadora.

Un altre element important de la tasca docent és el **compromís** i la **motivació** per dur-la a terme, cosa que requereix una **acció corresponsable**:

- Per part dels i de les **professionals**, la responsabilitat implica prendre consciència que els i les participants són un fi en si mateixos i que ser docent suposa ser referent.
- Pel que fa a les **administracions**, la seva responsabilitat compartida consisteix a dotar els i les docents de condicions laborals apropiades i de suport per a la cura de la dimensió emocional i de salut mental.

Ambdós actors, de manera conjunta, han d'establir i delimitar clarament les funcions del professorat, especialment en un context en què, sovint per manca de recursos, el personal docent ha assumit funcions que no s'inclouen dins les seves tasques (per exemple, ha de fer de treballador social, psicòleg, educador social...).

S'ha destacat la importància que l'organització de les EMPA integri l'**avaluació** com una eina clau per a la millora de processos i la constatació de l'impacte que els centres generen en les persones i municipis, i com un instrument per visibilitzar aquest impacte. En aquest sentit, és imprescindible establir indicadors qualitatius i quantitatius, així com protocols de recollida i publicació de dades que siguin senzilles de gestionar, analitzar i compartir.

Si aquesta tasca, llargament ajornada, se sistematitzés de forma col·lectiva –totes les EMPA fent una avaluació homogènia a partir d'indicadors clau–, podria tenir un efecte multiplicador tant per a la millora com per a la difusió de l'impacte.

Per aconseguir-ho, cal comptar amb suport extern especialitzat en avaluació per guiar i reforçar aquest procés.

∴ *Així, l'avaluació esdevé una eina estratègica amb múltiples propòsits:*
∴ *transparència, retiment de comptes, difusió i millora.*

Aconseguir tot allò esmentat suposa dotar les EMPA d'un **finançament suficient i divers** per tal de tenir una plantilla suficient –una de les debilitats d'alguns municipis que, arribada a un extrem, pot derivar en el tancament d'escoles.

5. ORIENTACIÓ

En una societat VICA, l'acció orientadora és clau i serveix per identificar i actuar, de manera sistemàtica i des d'una perspectiva holística i integral, a partir de les fortaleeses i les necessitats dels i de les participants.

L'orientació es converteix així en un instrument per a:

- La convivència.
- L'atenció a persones amb necessitats específiques de suport educatiu.
- L'acollida quan la persona arriba d'un altre centre educatiu o servei.
- L'acompanyament continu mentre s'està a l'EMPA.

L'acció orientadora comença abans que la persona arribi al centre i continua durant la seva estada, quan fa la transició a un altre centre o servei i quan acaba el seu temps a l'escola. Això reflecteix la **dimensió temporal** de l'orientació. Així mateix, els espais en què es desenvolupa també són diversos: a les tutories, integrada en els mòduls, a les sortides... Qualsevol espai dins de l'EMPA és, doncs, un **espai orientador**.

L'orientació de les EMPA, desenvolupada per donar resposta a les necessitats de la societat del segle XXI, ha de consistir en un **procés relacional i continu**. Aquest procés té com a objectiu promoure que les persones orientades visquin experiències d'èxit personalitzades i integrals i facilitar el desenvolupament de competències i els suports necessaris per avançar en la seva situació vital. Així, l'orientació permet que la persona pugui prendre decisions i fer-les efectives, tenint en compte tant les seves fortaleeses com els reptes intrapersonals, interpersonals, contextuais i físics o funcionals que afronta.

Es tracta, doncs, de transformar el naufrag en un navegant capaç de construir el seu propi sistema de navegació i de superar així la concepció d'un itinerari fix. En un context social volàtil, incert, complex i ambigu com el del segle XXI, els itineraris rígids sovint es perceben com un camí llarg, d'opcions limitades i irrecuperables, factors que poden generar frustració i abandonament davant els reptes que es presenten.

∴ *Aquesta acció orientadora s'ha de dur a terme des d'una perspectiva de 360°, considerant no només la persona, sinó també el centre, a família, la comunitat i el medi ambient, per oferir una resposta integral i interseccional des de les diferents dimensions de l'orientació.*

Aquestes dimensions inclouen les clàssiques **-personal, acadèmica, professional, sociocomunitària-**, a les quals s'afegeix la **sostenibilitat mediambiental** per visibilitzar la importància de l'orientació en la resposta a la crisi climàtica. L'objectiu és garantir un planeta on es puguin desenvolupar les altres quatre dimensions i, alhora, integrar en l'orientació acadèmica i professional una perspectiva que reconegui que, en el mercat laboral del segle XXI, les **competències verdes** són tan imprescindibles com les competències digitals.

En la pràctica, l'orientació de les EMPA ha d'articular **sis criteris metodològics:**

1. **Crear vincle,** amb l'objectiu de facilitar l'arrelament de la persona al centre, oferir-li un o més referents, conèixer-la i personalitzar els seus aprenentatges.
2. **Fer una anàlisi integral de la situació de vida** de la persona, per tal de poder identificar les seves fortaleces i, a partir d'elles, donar resposta a les seves necessitats des d'una perspectiva holística.
3. **Crear sentit:** l'acció orientadora ha de tenir un sentit real per a cada persona orientada. No totes les accions són igualment útils ni responen de la mateixa manera a les necessitats de tothom; per això és important ajustar-les a la realitat individual de l'alumnat en lloc de fer disposicions generals que podrien no funcionar.
4. **Facilitar un procés de reflexió-planificació-acció** de la persona, per tal que sigui ella mateixa qui estableixi els objectius i les mesures que cal prendre per assolir-los. Fer-la particip del seu propi procés és clau per aconseguir un aprenentatge significatiu i funcional que l'empoderi de manera efectiva.
5. **Ampliar els suports i les oportunitats** que les persones tenen a l'abast, per tal que sigui possible fer efectives les decisions que prenen i, en no sentir-se limitades per la manca o pel desconeixement de recursos, es generi esperança. Per aconseguir-ho, és imprescindible identificar i vehicular, en un marc de col·laboració, l'accés als recursos disponibles en el seu context.
6. **Facilitar que la persona prengui consciència i es corresponsabilitzi** de les seves potencialitats i capacitats, per tal que pugui avançar i construir el seu propi sistema de navegació.

L'orientació ha de promoure el **desenvolupament de competències** perquè la persona orientada assumeixi la corresponsabilitat del seu present i futur. Tanmateix, aquest procés sovint requereix més d'un curs, independentment de l'edat de l'alumne/a. Per afavorir aquesta corresponsabilitat, cal **evitar postures paternalistes,** que resten autonomia a l'alumne/a i desgasten les persones orientadores. Tot i que el vincle genera una inclinació a facilitar solucions, és essencial proporcionar eines que fomentin l'autonomia de la persona.

Tot això és possible mitjançant **l'acompanyament i l'assessorament**, així com establint suports a través de la col·laboració amb l'entorn. Per aconseguir-ho, cal definir:

- Els diferents **moments per implementar-ho** –quan la persona arriba al centre, durant la seva estada, en la seva transició a un altre centre o servei.
- **Com fer-ho** en entorns virtuals, híbrids o presencials. Dins d'aquests últims, és important considerar els diferents espais d'aprenentatge que s'articulen a les EMPA (mòduls, sortides, tutories, altres activitats...) per tal d'aconseguir una atenció a la diversitat inclusiva, adreçada a tothom, no només a aquells amb alguna NESE, i centrada en l'avenç cap a la realització personal, l'equitat social i la sostenibilitat mediambiental.

L'eina per integra-ho tot és el Pla d'acció tutorial, que podria també anomenar-se **Pla d'orientació educativa** del centre. Aquesta denominació ajuda a evitar el biaix que poden tenir alguns professionals, que consideren que l'acció orientadora es limita exclusivament als espais de tutoria. Per tendir cap a una acció orientadora com l'esmentada, les EMPA tenen fortaleeses, com el vincle que es crea amb els i les participants, així com l'experiència acumulada en la gestió de la diversitat i el grau de coneixement de cada persona. En canvi, la falta de persones orientadores, de temps o de recursos són debilitats que cal enfortir. La col·laboració amb l'entorn, des d'una perspectiva *win-win*, en què tothom hi guanyi, pot ser lenta de desenvolupar però té el potencial d'enderrocar barreres, com ara la percepció de que l'orientació en les escoles podria ser desenvolupada des d'altres serveis municipals.

6. VISIBILITZACIÓ I COL.LABORACIÓ

És molt important visibilitzar i difondre l'impacte de les EMPA en el territori. Aquesta difusió s'ha d'articular a través de la comunicació dels resultats a l'estament polític per sensibilitzar sobre la seva contribució al municipi i a la mateixa comunitat, per posar en valor el centre i per trencar prejudicis. Per aconseguir-ho, és fonamental establir un pla de comunicació de centre que argumenti contra els estereotips, construeixi un discurs propi i doti les EMPA d'una veu única.

Hi ha quatre tipus de mesures per visibilitzar les EMPA:

1. **Avaluació de l'impacte.** Disposar d'eines d'avaluació que objectivin i evidencin els efectes de les EMPA en l'alumnat i la comunitat permetria mostrar-ne l'impacte real i reconèixer el seu paper en els municipis.
2. **Col.laboració amb altres agents locals.** Promoure activitats conjuntes amb altres àrees municipals i entitats, coordinades des de les escoles, facilita la creació de vincles amb la població i la integració de les EMPA a la comunitat.
3. **Orientació.** Estendre l'orientació més enllà de l'alumnat del centre i dirigir-la també a la ciutadania permet donar a conèixer les EMPA a persones externes al centre.
4. **Difusió a través de les xarxes socials i altres mitjans.** Utilitzar les xarxes socials, tant pròpies com municipals o de l'alumnat, amplifica el missatge de les EMPA. Altres accions de visibilització poden incloure campanyes de difusió, presència a la web municipal, publicitat del Projecte educatiu de centre i col.laboració amb altres regidories i mitjans locals, com entrevistes a la ràdio o articles en publicacions municipals.

EXEMPLE : *Els vídeos curts que mostren les activitats educatives dels centres resulten molt útils, així com la difusió d'històries d'èxit de l'alumnat a través de premsa, ràdio i xarxes socials. Aquestes històries permeten que moltes persones s'hi sentin identificades, cosa que afavoreix que s'interessin pels centres que han fet possibles aquestes experiències.*

La col.laboració amb l'entorn és fonamental per proporcionar als i a les participants els suports necessaris per avançar en les seves trajectòries vitals, mitjançant la cooperació amb serveis municipals, entitats del tercer sector, professionals de la salut i empreses, entre altres, i per facilitar que el centre faci aportacions a la comunitat mitjançant l'aprenentatge servei, el voluntariat i la reivindicació veïnal. Les connexions amb organismes internacionals i universitats també són claus per obtenir projectes d'innovació o recursos, com les accions Erasmus+.

Totes aquestes mesures no només busquen la visibilització i la col·laboració *per se*, sinó que també contribueixen a l'empoderament i a la millora comunitària. En conjunt, aquestes accions ajuden a trencar l'aïllament i la falta de reconeixement que sovint experimenten les EMPA, així com a combatre prejudicis i estereotips. La visibilització i la col·laboració esdevenen així una força per a la resistència, la resiliència i l'articulació de l'esperança col·lectiva de les escoles de persones adultes i promouen unitat d'acció.

CONCLUSIONS

En una societat VICA (volàtil, incerta, complexa, ambigua):

Els **valors** que fonamenten la formació de persones adultes i cap als quals s'orienta la seva acció se centren en la **transformació per a la realització personal, l'equitat social i la sostenibilitat mediambiental**.

Cada un d'aquests tres valors inclou altres valors, com la diversitat, la cohesió i la convivència, per mantenir les persones vinculades tant a la comunitat educativa com al municipi; el feminisme; l'ecologisme; el compromís; l'equitat com a base per crear comunitat; l'aprehendre; el desenvolupament integral de la persona, el gaudi i la inclusió; la interculturalitat; el pacifisme, i l'envelliment actiu.

La transformació social és l'eix vertebrador que uneix aquests valors, mentre que la sostenibilitat mediambiental es reconeix com l'àmbit menys desenvolupat però amb potencial per créixer.

Els **objectius** de les EMPA s'articulen sobre tres eixos clau:

- **Aprentatge al llarg de la vida:** adreçat a persones de 16 anys en endavant, ja que l'aprenentatge és un procés continu sense límit d'edat en el segle XXI.
- **Aprentatge a l'ample de la vida:** una formació que abasta diverses àrees integrades –personal, formativa, professional, social i mediambiental–, en resposta a una societat interrelacionada i complexa, per contribuir així a la transformació personal i social.
- **Aprentatge al profund de la vida:** fa referència al potencial de transformació social de l'educació d'adults, un tret fonamental de les EMPA tant en el seu origen com en l'actualitat.

En conjunt, aquests pilars reflecteixen el compromís de les EMPA amb un aprenentatge holístic i transformador.

Els **perfils** participants en la formació de persones adultes són el focus central de tots els processos i les actuacions que s'hi duen a terme. La seva edat, com ja s'ha esmentat, comprèn dels setze anys en endavant. Una altra variable que els caracteritza és la diversitat. És fonamental mantenir l'atenció en els perfils de persones en risc de vulnerabilitat per motius econòmics, socials o formatius, alhora que cal continuar amb l'esforç d'incloure perfils de tots els estatus socioeconòmics i formatius. Per últim, hi ha persones que podrien beneficiar-se de l'oferta de les EMPA tant a les empreses dels diferents municipis com a les entitats del tercer sector, cosa que representa un eix de col·laboració per ampliar en el futur.

L'**oferta** de les EMPA abasta:

- Una **dimensió acadèmica**, com l'obtenció d'un títol oficial.
- Una **dimensió professional**, com la continuació d'estudis o l'estabilització del lloc de treball.
- Una **dimensió personal**, com la formació per al gaudi o per al benestar emocional.
- Una **dimensió social**, com la reducció de l'escletxa digital, l'afrontament de la violència masclista i l'accés a drets de la ciutadania.
- Una **dimensió mediambiental**, com el consum responsable i la petjada ecològica.

Aquesta perspectiva multidimensional permet que l'oferta sigui **holística** i respon a les diverses fortaleeses i necessitats de les persones (intrapersonals, interpersonals, estructurals, físiques o funcionals). Per fer possible aquesta oferta, és essencial desenvolupar-la en diversos **espais** (dins i fora dels centres), **formats** (presencials, híbrids i virtuals) i **temps** (com tallers d'una hora, càpsules de quatre hores, sortides, activitats d'una setmana i cursos d'un trimestre o d'un o més anys).

L'**organització i l'estructura** necessàries per a les EMPA a l'hora d'oferir l'oferta especificada als perfils indicats han de basar-se en un **lideratge públic** que garanteixi l'autonomia de centre. Això implica assegurar l'accés universal a la formació, amb **criteris pedagògics i tècnics** com a guies que defineixen un **model organitzatiu inclusiu i flexible**, tant en el currículum com en l'horari. A més, han de promoure la participació activa de l'alumnat; garantir la transparència en la gestió, el disseny i el desplegament d'actuacions, i disposar d'espais adequats, equipats i apropiats per a l'aprenentatge.

L'organització i l'estructura han de preservar la identitat pròpia de les EMPA i vetllar per la formació i motivació del professorat, que ha de gaudir de condicions laborals apropiades i ser corresponsable de l'èxit en l'aplicació de les seves funcions.

L'**orientació educativa** es concep com un conjunt d'accions continuades destinades a millorar la situació de vida de l'alumnat actuant sobre les dimensions personal, acadèmica, professional, social i mediambiental, així com sobre fortaleeses i necessitats intrapersonals, interpersonals, estructurals, físiques i funcionals.

Així, l'orientació esdevé **holística i integral** i facilita tant accions individuals com grupals dins i fora del centre. Aquest enfocament permet que les persones visquin **experiències d'èxit** que els permetin identificar les seves fortaleeses, desenvolupar competències i obtenir els suports necessaris per prendre decisions en diferents àmbits de la seva vida i per fer-les efectives.

L'objectiu no és establir itineraris fixos, que en una societat VICA poden resultar inoperatius i frustrants, sinó guiar les persones en l'ús del seu sistema de navegació personal. Això els capacita per avançar tant en el benestar personal com en el social i mediambiental.

La **visibilització** i la **col.laboració** són accions essencials per a les EMPA d'una societat VICA. La visibilització implica l'ús de l'**avaluació** per difondre l'impacte de la formació de persones adultes, especialment pel que fa a la seva contribució a l'equitat social, així com al benestar i la realització personal. Aquesta avaluació és crucial per evidenciar davant la ciutadania i les autoritats polítiques la diferència i els resultats que les EMPA aporten a la comunitat.

Per aconseguir-ho, és necessari desenvolupar indicadors que puguin ser utilitzats per les EMPA de diferents municipis per tal de visibilitzar col·lectivament la tasca que es desenvolupa. Aquesta iniciativa representa una forma d'acció col·lectiva entre les EMPA i, a més, fomenta la col·laboració amb agents, entitats i serveis locals. En aquest context, el treball en xarxa és imprescindible.

En una societat VICA, les EMPA es perceben com organitzacions resilients, capaces de treballar per la utopia i la transformació social. En un món canviant, la creació d'esperança, entesa com un hàbit col·lectiu d'inconformisme, és un resultat en sí mateix.

REFERÈNCIES

Diputació de Barcelona (2021). Trobada de la Xarxa d'Escoles Municipals de Persones Adultes.
Presentació del Panel 2019 i noves línies de treball de la Xarxa EMPA. DIBA (Relatoria).

Diputació de Barcelona (2023). Trobada de la Xarxa d'Escoles Municipals de Persones Adultes.
La formació de persones adultes: on estem i on anem? DIBA (Relatoria).

Martínez Muñoz, M. (2023).
Panel d'educació de persones adultes a la demarcació de Barcelona 2020-2021. DIBA

Martínez Muñoz, M. (2021).
10 elements guia per a la definició d'un model d'escola municipal de persones adultes a la província de Barcelona. DIBA

Martínez-Roca, C. (2023).
El paper de les EMPA en el territori: present i futur. DIBA

OCDE (2021).
Orientació i persones adultes en un món del treball canviant. OCDE

Rubio Clemente, A. (2023).
Les escoles de persones adultes, un pilar essencial per a la inclusió. DIBA.

UNESCO (2022a).
Reimaginem els nostres futurs: un nou contracte social per a l'educació. UNESCO

UNESCO (2022b).
Aprofitar el poder transformador de l'aprenentatge i l'educació de persones adultes. UNESCO

VÍDEOS:

Diàleg "La visió de la formació de les persones adultes i de les EMPA". Frederic Johnson i Gemma Argelaga. DIBA

Ponència "Estat de la qüestió dels centres i serveis de formació de persones adultes" i diàleg "Les EMPA: moment actual i horitzons de futur" entre Carme Martínez i Roca, Aurèlia Rubio i Màrius Martínez. DIBA.

Presentació del document 10 elements guia per a la definició d'un model d'escola municipal de persones adultes. DIBA.

Diputació
Barcelona

Àrea d'Educació

